

W labiryncie struktury

In the maze of structure

Streszczenie

Logika przestrzeni mieszkaniowej zmienia się. Podobnie struktura domu, którego rola we współczesnym mieście komplikuje się. Artykuł zawiera analizę wybranych najnowszych realizacji architektonicznych będącą podstawą do rozważań na temat struktury architektury mieszkaniowej i jej zmianom. Swą skalą obejmuje budynki w gęstej zabudowie miejskiej. Zestawienie odmiennych przykładów pod względem logiki struktury i jej czytelności pozwala postawić pytania: czy zmiana formy i wewnętrznej logiki domu ma wpływ na miasta? Jaka jest rola nietypowych struktur w ich przestrzeni?

Abstract

The logic of living space is changing. Likewise, the structure of a house, whose role in the contemporary city is becoming increasingly complicated.

The paper presents an analysis of selected architectural works in the 20th century and the latest ones, constituting the basis for considerations on the structure of residential architecture and its changes. Its scale encompasses buildings in densely built-up urban areas.

The juxtaposition of different examples in terms of the logic of the structure and its legibility allows one to ask the following questions: does the change in the form and internal logic of the house affect the cities? What is the role of unusual structures in their space?

Słowa kluczowe: zabudowa mieszkaniowa, struktura, dom w mieście
Keywords: housing development, structure, house in the city

Współczesne miasta będące w ciągłym rozwoju często są przeciążone, skomplikowane a nawarstwienie różnorodnej zabudowy i podążającego za nią układu komunikacji kołowej prowadzi do trudnych sytuacji przestrzennych. Labirynt ich struktury bywa zawity. Kształt, wielkość i konfiguracja miasta ciągle ulega przekształceniom, *nawet będąc przez pewien czas w ogólnych zarysach stabilne, w szczegółach stale podlega zmianom.*¹ To dlatego nie jest się w stanie określić jednoznacznie kierunku jego rozwoju, dobrze zaprogramować jego architektury i funkcjonalności. Budowa miasta *nie ma efektu finalnego, jest tylko ciągła sukcesja etapów.*²

Czy ciągły rozwój miast ma wpływ na architekturę? Zapewne kształtuje większość jego elementów, w tym budownictwo mieszkaniowe. Jego rozbudowana dyspozycja prowokuje nie tylko urbanistów i architektów czy mieszkańców ale również artystów w ich działaniach. Poszukują nowego kontekstu dla domu i zamieszkiwania w mieście.

W tym sposobie analizy problemu odniesienia struktury architektury do sztuki odnajdujemy prace artystki Moniki Sosnowskiej, która tworzy architektoniczne instalacje z elementów budowlanych łącząc je w nowe bryły o prostej geometrycznej formie. Aranżuje również wnętrza galerii wystawowych, obudowuje przestrzeń za pomocą ścian tworzących różne korytarze, ciasne pomieszczenia, niczym pokoje z budynków mieszkaniowych z wielkiej pły-

Being in constant development, contemporary cities are often overloaded, complicated, and the accumulation of various buildings and the resulting traffic system leads to difficult spatial situations. The maze of their structure can be intricate. The shape, size and structure of the city is constantly being transformed, *while it may be stable in general outlines for some time, it is ever changing in detail.*¹ Therefore, we are not able to clearly define the direction of its development, to properly program its architecture and functionality. The construction of the city has *no final result, only a continuous succession of phases.*²

Does the continuous urban development have an impact on architecture? It probably shapes most of its elements, including housing. Its complex structure provokes not only urban planners and architects or residents, but also artists in their activities. They are seeking a new context for the house and living in the city. In this way of analyzing the problem of referring the structure of architecture to art, we can find works by Monika Sosnowska, an artist who creates architectural installations from building elements, combining them into new solids of simple geometric form. She also arranges the interiors of the exhibition galleries, encloses the space with walls that form various corridors, cramped rooms, resembling rooms from large panel residential buildings. It is a kind of transformation of architectural elements into new forms, at the same

il. 1. Monika Sosnowska, Stairway, 2010, źródło: <https://www.themoderninstitute.com/artists/monika-sosnowska> (odsłona z dnia 15.04.2019)
ill. 1. Monika Sosnowska, Stairway, 2010, source: <https://www.themoderninstitute.com/artists/monika-sosnowska> (access on 15.04.2019)

il. 2. Bjarke Ingels Group, VIA 57 West, Nowy Jork, 2016, foto: Kristen Bucher, źródło: <https://www.archdaily.com/798590/big-via-57-west-wins-the-2016-international-highrise-award> (odsłona z dnia 04.05.2019)
ill. 2. Bjarke Ingels Group, VIA 57 West, Nowy Jork, 2016, foto: Kristen Bucher, source: <https://www.archdaily.com/798590/big-via-57-west-wins-the-2016-international-highrise-award> (access on 04.05.2019)

ty. To jakby transformacja elementów architektonicznych do nowych form, jednocześnie jest to zabawa z widzem, tworzenie iluzji, nieznannej percepcji, zaburzenia proporcji i skali. Co ważne, nie brak w twórczości Sosnowskiej odniesień do ustroju politycznego w którym dorastała- epoki słabej jakości architektury, zubożałych materialnie wizji i utopii modernizmu.

Struktura rzeźb artystki budowana jest z elementów znanych z życia codziennego, elementów budynków mieszkaniowych- raz są to belki stalowe konstrukcyjne, elementy barierek stalowych, balkonów, krat okiennych, schodów zewnętrznych, siatki metalowe, a czasem elementy wnętrz- ściany, drzwi, zwielokrotniane w zaskakujących zestawieniach i proporcjach. [il.1] Architektura a raczej budownictwo mieszkaniowe daje artystce surowiec, komponenty do tworzenia sztuki. Elementy pozbawione swej pierwotnej funkcji zostają kształtowane w rzeźby, które mają oddziaływać na widza w sferze estetycznej. Kształty części z nich można porównywać z tym co miało miejsce w okresie konstruktywizmu. Struktury budowane podporządkowane są pewnej geometrii, balansującej pomiędzy pionem, poziomem i płaszczyzną. Pomimo swych abstrakcyjnych i z pozoru skomplikowanych form posiadają dość jasną i transparentną ażurową konstrukcję. Kolor tych elementów jest ważny- zazwyczaj ograniczony do 2-3 kontrastujących barw. Tworzone przestrzenie również podporządkowane są idei i zaburzonej logice struktury. Ich *koncepcja formalna jest spójna, opiera się na masywnych płaszczyznach wyznaczających poszczególne segmenty struktury i szlaki komunikacyjne. Jednak jest to spójność labiryntu, po wejściu do którego człowiek traci orientację i ma tylko fragmentaryczny wgląd w jego wewnętrzny układ.*³ Sosnowska pokazuje nowe pole eksploatacji architektury, *poddaje obserwacji trwałość i gęstość materiałów*

time it is a game with an observer, creating an illusion, an unfamiliar perception, a distorted proportion and scale. What is important, Sosnowska's art does not lack references to the political system in which she grew up – the era of poor quality architecture, materially impoverished visions and utopias of modernism. The structure of the artist's sculptures is built from elements known from everyday life, elements of residential buildings – sometimes structural steel beams, elements of steel railings, balconies, window grills and external stairs, metal nets, and sometimes interior elements – walls, doors, multiplied in surprising combinations and proportions. [il.1] Architecture, or rather residential construction, gives the artist a raw material, components for the creation of art. Devoid of their original function, the elements are shaped into sculptures that are to affect the observer in the aesthetic sphere. The shapes of some of them can be compared to what happened during the constructivist period. Building structures are ordered by a certain geometry, balancing between vertical, horizontal and plane. Despite their abstract and seemingly complicated forms, they have a relatively clear and transparent openwork structure. The colour of these elements is important – usually limited to 2-3 contrasting colours. The spaces created are also subordinated to the idea and distorted logic of the structure. Their *formal concept is coherent, based on massive planes that determine individual segments of the structure and communication routes. However, it is the cohesion of the maze, upon entering it, a person loses orientation and has only a fragmentary insight into his inner arrangement.*³ Sosnowska shows a new field of the exploitation of architecture, she *observes the durability and density of building materials.*⁴ Through the elementary com-

* Dr inż. arch. Marek Początko, Instytut Projektowania Architektonicznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska / Marek Początko, PhD Arch., Institute of Architectural Design, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology, e-mail: mpoczatko@pk.edu.pl, ORCID: 0000-0002-8907-289X

*budowlanych.*⁴ Poprzez elementarne składowe budownictwa mieszkaniowego, przekazuje odczucia, które dotyczą każdego mieszkańca.

W nieco inny sposób architektura mieszkaniowa posłużyła artyście Gregorowi Schneiderowi – przez ponad trzydzieści lat przekształcał wnętrze dwupiętrowego budynku mieszkaniowego. Dzieło o nazwie *Haus u r* stanowiła skomplikowana struktura *rodzinnego domu* w Rheydt w Niemczech. *Przebudowie uległy wszystkie jego pierwotne pomieszczenia, zmodyfikowano je a niektóre zostały skopiowane. Działanie polegało w głównej mierze na wbudowywaniu w istniejące pomieszczenia nowych. W wyniku wieloletnich działań większość z nich była niedostępna, trudna do odnalezienia. To jakby dom w domu, pokój w pokoju itd. Jak artysta wyjaśnia – widz dopiero po wyjściu z pomieszczenia w przestrzeń pomiędzy pokojami orientuje się, że był w pomieszczeniu. To pewien rodzaj gry – ukrywanie przestrzeni wewnątrz innych pomieszczeń. Sam artysta już nie był w stanie odtworzyć pierwotnego kształtu. Choć większość pomieszczeń była jedynie zdublowana, z biegiem czasu sam Schneider nie potrafił odróżnić części dodanych od wcześniej istniejących. W ten sposób jego dzieło uwolniło się od swego twórcy.*⁵

Można uznać, że transformacja pomieszczeń odzwierciedla potrzebę pewnej ciągłej zmiany, adaptacji do zmiennych zewnętrznych i wewnętrznych warunków oraz wymagań użytkownika. W jej wyniku struktura komplikuje się, powstaje labirynt. Nie była to prosta reprodukcja, ponieważ jednocześnie z procesem dublowania przekształcał każde z wnętrza, łączył je i dzielił w nowy sposób, pozostawiając pomiędzy starym a nowym pustą przestrzeń, które w każdej chwili mogły stać się pułapką – wystarczyło otworzyć niewłaściwe drzwi. Konsekwencją tego wewnętrznego rozszczępienia stała się przemiana znanego w nieznaną, oswojonego w obce, niepokojące i budzące podejrzenia.⁶

Ten performance można przenieść na pole architektury, nawet na płaszczyznę użytkową. Czy kształt wewnętrzny budynku, mieszkańcy powinni poddawać się przekształcaniu i ile swobody można pozostawić użytkownikowi w tym zakresie? Czy współczesny dom powinien takie działanie umożliwić?

Jak pokazuje Schneider: ciągłe zmiany mogą okazać się pułapką, labiryntem bez wyjścia. Celowe komplikowanie struktury wewnętrznej domu doprowadza do sytuacji kompletnego zagubienia, do momentu w którym nie sposób odróżnić nowych pomieszczeń od starych a odtworzenie pierwotnego układu staje się niemożliwe. Sytuacja ta może posłużyć jako pewna metafora struktury współczesnych miast.

Przywołane przykłady artystycznych działań Sosnowskiej i Schneidera oscylują w rejonie architektury mieszkaniowej. Jak podaje Gabriela Świtek tam gdzie Schneider grzebie

we wnętrznościach prywatnej posesji, Sosnowska sampluje materiały, faktury, rozwiązania architektoniczne, które były przecież doświadczeniem masowym⁷.

ponents of residential construction, she conveys the feelings that affect every inhabitant.

In a slightly different way, the residential architecture served the artist Gregor Schneider – he transformed the interior of a two-storey residential building for more than thirty years. The work called *Haus u r* was a complex structure of a family house in Rheydt, Germany. All its original rooms were reconstructed, modified and some of them were copied. *The action consisted mainly in the incorporation of new rooms into the existing ones. As a result of the years of activity, most of them were inaccessible and difficult to find. It is like a house in a house, a room in a room, and so on. As the artist explains, it is only when the observer leaves the room for the space between the rooms that they realize that they were in the room. It's a kind of game – hiding the space inside other rooms. The artist himself was no longer able to recreate the original shape. Although most of the rooms were only duplicated, over time Schneider himself could not tell the difference between the added parts and the previous ones. In this way, his work was liberated from its creator.*⁵

It may be argued that the transformation of the rooms reflects the need for some continuous change, adaptation to variable external and internal conditions and user requirements. As a result, the structure becomes complicated and a maze is created. It was not a simple reproduction because, simultaneously with the process of duplication, the artist transformed each of the interiors, connected them and divided them in a new way, leaving empty spaces between the old and the new, which could become a trap at any time – it was enough to open the wrong door. Konsekwencją tego wewnętrznego rozszczępienia stała się przemiana znanego w nieznaną, oswojonego w obce, niepokojące i budzące podejrzenia.⁶ This performance can be transferred to the field of architecture, even on a functional level. Should the internal shape of a building or flat be subject to transformation and how much freedom can be given to the user in this respect? Should a contemporary house enable such an action?

As Schneider demonstrates: continuous changes can be a trap, a maze with no exit. The deliberate complication of the internal structure of the house leads to a situation of complete confusion, until it is impossible to distinguish between new and old rooms and the restoration of the original layout becomes impossible. This situation may serve as a metaphor for the structure of contemporary cities.

The examples of Sosnowska and Schneider's artistic activities oscillate in the area of residential architecture. According to Gabriela Świtek, where Schneider delves into the interiors of a private property, Sosnowska samples materials, textures and architectural solutions that were a mass experience after all.⁷

The structure of architecture and its logic is reflected in art. It gives the possibility to create new elements,

Struktura architektury i jej logika odnajduje odzwierciedlenie w sztuce. Daje możliwość tworzenia nowych elementów, czasami jest również powodem stworzenia nowej typologii zabudowy. Tak jest w przypadku realizacji budynku mieszkaniowego VIA 57 West w Nowym Jorku powstałego według projektu biura BIG, będącym ciekawym uzupełnieniem istniejącej struktury centrum miasta. [il.2]

W zabudowie kwartałów gęstej siatki ulic Dolnego Manhattanu dominują wieżowce i wysokie budynki komercyjne. Geometria tych budowli jest dość monotonna i oczywista a wciąż przekształcane istniejące tereny starej zabudowy zastępowane są współczesną intensywną architekturą szklanych wieżowców. Budynek VIA 57 wyróżnia się spośród otoczenia – posiada formę powstałą w wyniku spotkania architektury nowojorskiego wieżowca i skandynawskiego nowoczesnego kwartału mieszkaniowego. Czworoboczna bryła wypełnia cały wolny teren pomiędzy alejami. Prostokątny kwartał z wewnętrznym dziedzińcem wyniesiono narożnikowo na wysokość 142m. Ostro wznoszący się w górę wierzchołek unosi północno wschodni kraniec budynku – tak aby największą skośną powierzchnię wyeksponować w stronę rzeki. Dzięki temu uzyskano dostęp do bezpośredniego naturalnego światła dla większej ilości mieszkań a pochyła fasada buduje naturalnie tarasy apartamentów. Budowla w najniższej części posiada trzy kondygnacje nadziemne i pnie się w górę, by w przekątnym wierzchołku osiągnąć wysokość 32 kondygnacji. To rozwiązanie nie jest czymś nowym w projektach biura BIG – znajdujemy je choćby w budynku *The Mountain* w Kopenhadze stojącym w sąsiedztwie również przełomowego obiektu mieszkaniowego VM, który nie tylko jest oryginalnym budynkiem mieszkaniowym ale i zaprojektowanym obiektem z myślą o użytkowniku. Stwarzając odpowiednie warunki mieszkaniowe oraz ciekawą propozycją dla interpretacji kontekstu osiągnięto nowe rozwiązania w budownictwie mieszkaniowym. Podobnie i tu – układ mieszkań i ich ekspozycja została dostosowana do stron świata oraz panoramy rzeki Hudson. Wieżowiec posiada wewnętrzny ogród w dziedzińcu. Oczywiście, jak wiele współczesnych

sometimes it is also the reason for creating a new typology of buildings. This is the case with the construction of the VIA 57 West residential building in New York, designed by the BIG studio, which is an interesting addition to the existing structure of the city centre. [il.2]

The urban block development of the dense network of streets in Lower Manhattan are dominated by skyscrapers and tall commercial buildings. The geometry of these buildings is quite monotonous and obvious, and the existing areas of the old buildings, which are still being transformed, are being replaced by modern, intense architecture of glass skyscrapers. The VIA 57 building stands out from its surroundings – it has a form created as a result of an encounter of the architecture of a New York skyscraper and a Scandinavian modern residential urban block. The four-walled structure fills the whole free space between the alleys. The rectangular urban block with an internal courtyard was erected in the corner to the height of 142m. The sharply rising top elevates the north-eastern edge of the building so as to expose the largest oblique surface towards the river. This provides access to direct natural light for a large number of apartments while the slanting façade naturally builds the terraces of the apartments. The lowest part of the building has three storeys above ground and climbs up to 32 storeys at the diagonal top. This solution is not something new in BIG's projects – we find it for example in *The Mountain* building in Copenhagen, standing in the vicinity of the equally ground-breaking VM residential building, which is not only an original residential building, but also a structure designed with the user in mind, creating appropriate housing conditions and an interesting proposal for the interpretation of the context, achieving new solutions in residential construction. Here, too, the layout of the apartments and their exposition has been adapted to the directions of the world and the panorama of the Hudson River. The skyscraper has an internal garden in the courtyard.

il. 3. Bjarke Ingels Group, The Eleventh, Nowy Jork, 2019, wizualizacja: BIG, źródło: <https://www.archdaily.com/796907/big-twisting-towers-along-the-high-line-will-contain-condos-and-a-luxury-hotel> (odsłona z dnia 04.05.2019)

ill. 3. Bjarke Ingels Group, The Eleventh, Nowy Jork, 2019, image by BIG, source: <https://www.archdaily.com/796907/big-twisting-towers-along-the-high-line-will-contain-condos-and-a-luxury-hotel> (access on 04.05.2019)

il. 4. Felipe Assadi Arquitectos, El Cortijo House, foto: Fernando Alda, źródło: <https://www.archdaily.com/911976/el-cortijo-house-felipe-assadi-arquitectos> (odsłona z dnia 04.05.2019)

ill. 4. Felipe Assadi Arquitectos, El Cortijo House, foto: Fernando Alda, source: <https://www.archdaily.com/911976/el-cortijo-house-felipe-assadi-arquitectos> (access on 04.05.2019)

budynków, tak i ten łączy funkcje komercyjną, kulturalną i mieszkalną. Mieszkańcy mogą korzystać m.in. z krytego boiska do koszykówki, basenu, centrum fitness i sali kinowej.

Patrząc jednak na kształt budynku, jego ekspozycję w stronę słońca i widoków to są to niezaprzeczalnie uwarunkowania mające wpływ na formę. Skośne elewacje zyskały okładzinę z szarej blachy z łukowo kształtowanymi otworami loggi, natomiast wewnętrzne fasady dziedzińca są przeszklone, miejscami schodkowo wysuwane w kierunku pario i rzeki. Metalowa okładzina i duże okna tworzą strukturę bryły i fasad. Elewacje zewnętrzne również wynikają ze skośnego układu konstrukcji i mieszkań- dzięki temu fasada to układ wystających naprzemiennie elementów szklanych i pełnych, które budują jej tektonikę.

Wyjątkową strukturę budynku twórcy opisują jako nowy typ budowli w Nowym Jorku, określają go jako wieżowiec kwartałowy- *the Courtscrapper*⁸. Dzięki tym rozwiązaniom nie poszukujemy tu szczególnego języka architektonicznego, detalu, materiału lecz to kształt decyduje o oryginalności budowli nie stojąc w sprzeczności z prawidłową funkcjonalnością i zapewnieniem dobrych warunków mieszkaniowych.

Budynek jest częścią większego projektu, kontynuuje „zazielenianie” Dolnego Manhattanu i Broadwayu. Działania mają na celu m.in. zwiększanie dostępności tej części miasta dla pieszych, powstają ścieżki rowerowe a stare linie kolejowe zmieniają się w parki miejskie.

*Z nieprawdopodobnego połączenia tego, co wydaje się być dwoma wzajemnie wykluczającymi typologiami – dziedzińiec i wieżowiec, Courtscrapper jest najnowszym uzupełnieniem panoramy Manhattanu.*⁹

Architektura ta spotkała się również ze słowami krytyki- Richard Meier uważa, że budynek ten nie pasuje do panoramy Nowego Jorku, nie mieści się w typologii miejskiego nowojorskiego wieżowca. Stwierdza, że obiekt mógłby powstać w otwartym terenie, na łąkach New Jersey ale w tym miejscu zaburza panoramę miasta i jest nieodpowiedni.¹⁰

Należy zgodzić się, że jego kształt i struktura jest nietypowa, indywidualna, mocno wyróżniająca się. Forma budowli łamie modernistyczne zasady punktowych budynków wysokich.

Zapewne podobną opinię wyraziłby Meier o powstających w niedalekiej odległości budynkach hotelowo-mieszkalnych przy 11-tej Alei w sercu Nowego Jorku. [il.3] Dwie różnej wysokości wieże wznoszą się w górę skręcając swe elewacje i odchylając się jednocześnie od pionu. Twórcy zapewniają, że ich forma koresponduje z otoczeniem, jest odpowiedzią na przestrzenny kontekst miejsca. Skręcenia wież wynikają z chęci wyeksponowania jak największej ilości okien mieszkań w stronę widokową- w wolną przestrzeń od strony brzegu rzeki Hudson. Budynki otoczone czterokondygnacyjnym podium-bazą wyrastają z dwóch przeciwległych narożników. Po raz kolejny architekci zespołu BIG rzucają wyzwanie dość jednorodnej strukturze miasta. Otaczające budowle posiadają oczywiste formy wydłużonych prostopadłościów,

As many modern buildings, this one also combines commercial, cultural and residential functions. Residents can use the indoor basketball court, swimming pool, fitness centre and cinema room.

However, looking at the shape of the building, its exposure to the sun, views, these are undeniably conditions affecting the form. The slanting façades are covered with grey sheet metal with arched loggia openings, while the internal façades of the courtyard are glazed, sometimes with a stepped extension towards the patio and the river. Metal cladding and large windows form the structure of the body and façades. The external façades also result from the diagonal arrangement of structures and flats, so that the façade is a system of alternately protruding glass and solid elements, which build its tectonic structure.

The creators describe the unique structure of the building as a new type of building in New York, describe it as an urban block skyscraper – *the Courtscrapper*.⁸ Owing to these solutions, we are not seeking a particular architectural language, detail, material, but it is the shape that determines the originality of the building, not contradicting the appropriate functionality and assurance of good housing conditions.

The building is part of a larger project, continuing the “greening” of Lower Manhattan and Broadway. The activities are aimed at, among others, increasing the accessibility of this part of the city for pedestrians – bicycle paths are being created and old railway lines are being transformed into city parks.

*In an unlikely fusion of what seems to be two mutually exclusive typologies – the courtyard and the skyscraper, the Courtscrapper is the most recent addition to the Manhattan skyline.*⁹

This architecture has also received criticism – Richard Meier believes that the building does not fit into the panorama of New York City, nor does it fit into the typology of a New York City skyscraper. He argues that the building could have been erected in the open air, in the New Jersey meadows, but here it disturbs the city panorama and is inappropriate.¹⁰

One must agree that its shape and structure is unusual, individual and strongly distinctive. The form of the building breaks the modernist rules of tower blocks. Meier would probably have expressed a similar opinion about the nearby hotel and residential buildings at the 11th Avenue in the heart of New York City. [il.3] Two towers of different heights rise up, twisting their elevations and leaning away from the vertical at the same time. The creators assure us that their form corresponds to the surroundings and is a response to the spatial context of the place. Turning of the towers results from the desire to expose as many windows of the flats as possible towards the viewpoint – towards a free space from the side of the river Hudson. The buildings surrounded by a four-storey podium-base grow out of two opposite corners. Once again, the architects from the BIG group are challenging the relatively homogeneous structure of the city. The surrounding buildings have obvious forms of elongated

których różnicują jedynie choćby ozdobne zwieńczenia, piętrzące się piramidowo ku szczytowi. Prostokątne kubiczne formy wypełniają strukturę tego fragmentu miasta. Natomiast nowy obiekt *The Eleventh* wylamuje się z tej tendencji.

Fasady tworzą prostokątne duże otwory okienne ułożone w regularnym rytmie. Wypełniają elewacje, podążając za skrzyętym kształtem wież.

Obie wymienione budowle przełamują jednorodną strukturę zabudowy miasta, wyróżniają się. Stanowią uzupełnienie istniejącego układu, wytwarzając specyficzne formy.

W zupełnie innym kontekście powstał budynek mieszkaniowy zaprojektowany przez architektów biura CPDA Arquitectos z Meksyku, który swój wyjątkowy charakter zyskuje nie poprzez skalę czy szczególne rozwiązania architektoniczne lecz dzięki szczególnym materiałom- poprzez użycie gładkiego betonu zabawionego na czerwono oraz naturalnej cegły o tej samej barwie. Obiekt powstał jako uzupełnienie zabudowy istniejącej przylegającej do ulicy, której nazwa stanowi również nazwę budynku: 139 Schultz.

Budynek wzniesiono w otoczeniu gęsto zabudowanych kwartałów stolicy, gdzie wysokość i funkcja obiektów jest różnorodna. Jest to stara część miasta z XIX wieczną zabudową modyfikowaną i uzupełnianą nowymi obiektami co skutkuje nawarstwianiem architektury o różnej formie i w różnym czasie. Zagospodarowanie w tym miejscu jest bardzo intensywne, powierzchnia zabudowana często wypełnia całą działkę, a wolną przestrzeń stanowią niewielkie podwórka i patia. Dlatego wydaje się, że architektura przy tak skomplikowanych relacjach i zależnościach przestrzennych nabiera znaczenia a projektowanie jest jeszcze trudniejsze.

W odpowiedzi na to wyzwanie w tej lokalizacji architekci zaproponowali pięć kondygnacji mieszkalnych nad wysokim parterem, częściowo służącym jako garaż oraz kondygnację podziemną garażową. Wysokość budynku jest większa od zabudowy sąsiedniej w układzie pierzejowym, nawiązuje natomiast do gabarytów w nieco szerszym kontekście.

Precyzja i rygor projektowy budynków z cegły daje i tu bardzo dobre rozwiązania architektoniczne. Cała zasadnicza konstrukcja budynku ma okładzinę z cegły, której format, drobny wymiar, powtarzalność i rytm, kolor nadaje indywidualnego wyglądu architekturze. Ta sama ceramika wypełnia dodatkowo posadzki loggi i tarasów oraz na pewną część wewnętrznej posadzki mieszkania również ułożono te same płyty ceramiczne. Detale podkreślają spójność formy i koncepcji budowli.

Architekturę budynku kształtuje połączenie dwóch materiałów- betonu i cegły. Ze względów estetycznych betonowe elementy zyskały kolor dostosowany do naturalnej barwy cegły i ceramicznych okładzin. Najważniejsza elewacja frontowa zbudowana jest z nadwieszanej nad parterem wysokiej części niosącej loggie. Geometryczna kompozycja fasady rządzi się własnymi plastycznymi re-

cuboids that are differentiated only by ornamental copings piled up pyramidically towards the top. Simple cubic forms fill the structure of this fragment of the city. In turn, the new building, The Eleventh, escapes this tendency. Its façades are formed by large rectangular window openings arranged in a regular rhythm. They fill in the elevations following the twisted shape of the towers.

Both of these buildings break the homogeneous structure of the city and stand out. They complement the existing layout, creating specific forms.

A residential building designed by CPDA Arquitectos from Mexico was created in a completely different context. The structure gains its unique character not through its scale or special architectural solutions, but through its specific materials – through the use of smooth red concrete and natural brick of the same colour. The building was constructed as a complement to the existing buildings adjacent to the street, whose name is also the name of the building: 139 Schultz.

The building was erected surrounded by densely built-up urban blocks of the capital city, where the height and function of the buildings is diverse. It is an old part of the city with 19th century buildings modified and complemented with new buildings, which results in a layering of architecture in different forms and at different times. The development in this place is very extensive, the built-up area often fills the whole plot, while the free space are small courtyards and patios. Thus, it seems that the architecture with such complex relations and spatial dependencies gains importance and design is even more difficult. In response to the challenge in this location, the architects proposed five residential floors above the high ground floor, partly serving as a garage and underground garage floor. The height of the building is higher than that of the neighbouring buildings in the frontage arrangement, but it refers to the dimensions in a slightly wider context.

Precision and design rigour of brick buildings also here provides very good architectural solutions. The entire basic construction of the building has a brick cladding whose format, small size, repeatability and rhythm, as well as colour give the building an individual look and feel. The same ceramics additionally fill the loggia and terrace floors, and the same ceramic tiles were also laid on some part of the interior floor of the apartment. The details underline the coherence of the form and concept of the building.

The architecture of the building is shaped by the combination of two materials – concrete and brick. For aesthetic reasons, the concrete elements were coloured to match the natural colour of the brick and ceramic cladding. The most important front elevation is made up of a high loggia section suspended above the ground floor. The geometric composition of the facade is governed by its own plastic rules, unrestricted by function and arrangement of windows. Vertical elements of the wall are separat-

gułami nieskrępowanymi funkcją i układem okien mieszkań. Pionowe elementy ściany oddzielone są poziomymi pasami stropowymi. Stanowią jakby parawan kryjący zasadniczą ścianę zewnętrzną budynku. Gładki beton fasady ukazuje otwory technologiczne potwierdzając autentyczność budulca i technologię wznoszenia. Bezwzględna precyzja projektowa i wykonawcza dała interesujące efekty. Z jednej strony gładkie duże części odlane z betonu a za nimi drobnowymiarowe elementy ceglanych ścian-oba wymagające precyzji.

Główny podłużny dziedziniec i pusta przestrzeń wewnętrznego patio mimo skromnych rozmiarów nie przytłaczają- ceglane mury dają poczucie naturalnego ładu tej pustki otoczonej zabudową. Ściany wznoszone wewnątrz podwórka również zostały odpowiednio zaplanowane- płaszczyznę budują wysunięte przed lico pilastry i belki poziome. Ułożone w geometrycznym ortogonalnym porządku, jasno orientującym widza na strukturę mieszkaniową skrywaną we wnętrzu. Ceglane otwory w ścianach wypełnia stolarka w ramach w kolorze czarnym.

Wprawne oko zauważa wielki wysiłek projektowy i wykonawczy. Obiekt wyróżnia się spośród otaczającej zabudowy swą jakością proporcji, budulca, dbałością o detal. Zestawienie dwóch materiałów o różnym charakterze budowlanym dało harmonijne wzajemne estetyczne uzupełnianie formy. Dodatkowo ważnym elementem kompozycji są dwa istniejące drzewa przy ulicy, które zostały zachowane a ich wpływ na układ budynku jest widoczny. Budowla dowodzi, że po raz kolejny trudny kontekst architektoniczny kształtuje formę architektoniczną, jej szczegółowe rozwiązania.

W innej części świata ten sam materiał użyto do wzniesienia współczesnej budowli- domu El Cortijo w Samborondón w Ekwadorze według projektu biura Felipe Assadi Arquitectos. [il.4] Miasto posiada jasno zarysowane granice obszarów zabudowanych, często koncentrowanych na danych jednostkach. W obszarze miejskim, poza ścisłym centrum, w części nowo zagospodarowywanej o rozproszonej zabudowie rezydencjalnej- w takim właśnie terenie powstał dom, który posiada tożsamość zaczerpniętą z centrum miasta.

Budowla i jej kształt, proporcje oraz zagospodarowanie działki dostosowane są do tradycyjnej architektury okolicy. Forma budynku powstała jako suma poszczególnych bloków dających zestaw brył o kształcie domu, ustawionymi wokół wewnętrznego patio stycznie ścianami podłużnymi. Cała kompozycja składa się zatem z połączenia kształtów złożonych z dwóch ścian nakrytych dachem o różnym kącie pochylenia. Daje to układ harmonijny i czytelny, skala jest odpowiednia do tego miejsca. Wszystkie wnętrza domu są ułożone wokół kwadratowego centralnego patio, które wizualnie łączy wszystkie pomieszczenia i zapewnia domowi własny i łatwo dostępny zielony teren.

Cegła ceramiczna kształtuje ściany i dachy budynku. Jej użycie jako okładziny na wszystkich płaszczyznach domu mocno wpływa na jakość architektury.

ed by horizontal ceiling strips. They constitute a kind of a screen which conceals the fundamental external wall of the building. The smooth concrete of the façade shows technological openings, confirming the authenticity of the building material and the construction technology. The absolute precision of design and workmanship yielded interesting results. On one side, the smooth large parts cast in concrete and behind them the small brick wall elements – both of which require precision.

Despite its modest size, the main elongated courtyard and the empty space of the inner patio are not overwhelming – the brick walls give a sense of natural order to the emptiness surrounded by buildings. The walls erected inside the courtyard were also properly planned – the plane is built with pilasters and horizontal beams protruding in front of the face. They are arranged in a geometric orthogonal order, which clearly orientates the observer towards the residential structure hidden inside. The brick holes in the walls are filled with woodwork in black frames.

A keen eye recognizes the great design and execution effort. The building stands out from the surrounding buildings by its quality of proportions, building material and attention to detail. The combination of two materials of different constructional character gave harmonious mutual aesthetic complement to the form. Additionally, an important element of the composition are the two existing trees in the street, which had been preserved and their influence on the layout of the building is visible. The building proves that the difficult architectural context once again shapes the architectural form and its detailed solutions.

In another part of the world, the same material was used to construct a modern building – the El Cortijo house in Samborondón, Ecuador, designed by Felipe Assadi Arquitectos. [il.4] The city has clearly delineated boundaries of built-up areas, often centred around particular units. The house, which has an identity derived from the city centre, was erected in the urban area, outside the inner city centre, in the newly developed part with dispersed residential buildings.

The building and its shape, proportions and development of the plot are adapted to the traditional architecture of the area. The form of the building was created as a sum of individual blocks giving a set of solids in the shape of a house, tangentially arranged around the inner patio with longitudinal walls. The whole composition consists of a combination of shapes consisting of two walls covered with a roof with a different slope angle. This gives a harmonious and legible layout, the scale is appropriate for this place. All the interiors of the house are arranged around a central square patio which visually connects all the rooms and provides the house with its own and easily accessible green area.

The ceramic brick shapes the walls and roofs of the building. Its use as cladding on all planes of the house has a strong influence on the quality of architecture.

Struktura budowli jest złożona ale jasna. Typologia wytworzonego domu miejskiego jest tożsama z miejscem i tradycją, wyrażona poprzez współczesne środki formalne i budowlane.

Całość struktury tej architektury odczytywać można jako składowa jednego systemu, która tworzy fragment miasta ale w skali jednej działki. W połączeniu z tradycyjnym materiałem daje obraz nowej architektury domu w mieście.

Powyższe przykłady wskazują złożoność struktur mieszkaniowych w architekturze miasta. To problem wciąż istotny. Dom i jego kondycja wpływa na miasto. Niezależnie od swej skali wciąż ulega przekształceniom. Być może Frank Lloyd Wright miał rację mówiąc, że *aby budynki publiczne mogły się zmienić, najpierw muszą się zmienić domy zwykłych ludzi*.¹¹ Współczesne tendencje w architekturze mieszkaniowej wskazują, że nie ma wypracowanego jednego sposobu. Wciąż próbują pogodzić zaspokojenie potrzeb zamieszkiwania z estetyką odbiorcy i wygodą użytkownika. Pożądanym a nieczęstym efektem jest architektura o szczególnych walorach estetycznych i funkcjonalnych. Jak pisze Graham: *tak jak kościoły mają czynić ludzi pobożnymi, więzienia posłusznymi, szkoły uważnymi, a pomniki prospołecznymi, nasze miasta budowane są z konkretnym zamierzeniem, każdy typ formy budowanej ma wywołać określony efekt, stworzyć takie, a nie inne środowisko, zachęcać lub zniechęcać do kreślonych zachowań*.¹² Nie sposób jednoznacznie takie słowa przełożyć na współczesną architekturę domu w mieście. Te tak oczywiste i wzniosłe założenia nie są łatwo osiągalne. Wszak budynki mieszkaniowe nie mają jakiejś szczególnej symboliki a ich funkcja nie jest nośnikiem wielkich społecznych idei. Dziś pierwszeństwo w tworzeniu nowych dzielnic i miast mają budynki ikoniczne, oryginalne, które mają być odzwierciedleniem współczesnych osiągnięć i ambicji społeczeństwa. Rola współczesnego domu w mieście jest niezmienna – ma zapewnić możliwość zamieszkiwania, poczucia bezpieczeństwa, niekiedy luksusu i prestiżu. Jego struktura przekształca się, podążając za zmiennymi warunkami użytkowania i estetyki. Ale czy zaspakaja potrzebę piękna? Tego nie sposób rozstrzygnąć.

PRZYPISY

¹ Lynch K., *Obraz miasta*, Wydawnictwo Archivolta, Kraków 2011, s.2

² *Ibid.*, s.2

³ <https://culture.pl/pl/tworca/monika-sosnowska>

⁴ <http://cowidac.artmuseum.pl/pl/artist/monika-sosnowska>

⁵ Rottenberg A., *Okazanie*, w: *Gregor Schneider. Unsubscribe*, www.archiwalna.zacheta.art.pl

⁶ *Ibid.*,

⁷ Świątek G., *Gry sztuki z architekturą. Nowoczesne powinowactwa i współczesne integracje*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013, s. 499

⁸ <http://www.big.dk/>

⁹ Bjarke Ingels, BIG, <http://www.big.dk/>

¹⁰ <https://www.dezeen.com/2016/12/09/interview-richard-meier-new-york-skyscrapers-disrespectful-donald-trump/>

¹¹ Wright F.L., *Architektura nowoczesna. Wykłady*, Karakter, Kraków 2015, s.120.

¹² Graham W., *Miasta wyśnione*, Karakter, Kraków 2016, s.7.

The structure of the building is complex, but clear. The typology of the created city house is consistent with the place and tradition, expressed through contemporary formal and constructional means. The whole structure of this architecture can be interpreted as a component of one system, which creates a fragment of the city, but within the scale of a single plot. Combined with the traditional material, it provides a picture of the new architecture of the house in the city.

The above examples show the complexity of residential structures in the architecture of a city. This is still a relevant issue. The house and its condition affect the city. Regardless of its scale, it is undergoing continuous transformation. Perhaps Frank Lloyd Wright was right when he said that *the homes of the people will change before public buildings can possibly change*.¹¹ Contemporary trends in residential architecture indicate that there is no single method developed. They constantly try to reconcile satisfaction of the needs of dwelling with the aesthetics of the recipient and the comfort of the user. A desirable and rare effect is architecture with exceptional aesthetic and functional qualities. As Graham writes: *as churches intend to make people pious, prisons to make them obedient, schools to make them attentive, or monuments to make them civic-minded, we build our cities with intent, each type of built form designed to produce a given outcome, provide a particular environment, promote or discourage a certain behavior*.¹² It is impossible to clearly translate such words into the contemporary architecture of a house in the city. Such self-evident and lofty assumptions are not easily achievable. After all, residential buildings do not have any particular symbolism and their function is not a carrier of great social ideas. Today, iconic original buildings, which are supposed to reflect the contemporary achievements and ambitions of society, have priority in creating new districts and cities. The role of a contemporary house in the city remains unchanged – it is to provide the possibility of dwelling, feeling of security, sometimes luxury and prestige. Its structure evolves according to the changing conditions of use and aesthetics. Yet, does it satisfy the need for beauty? It is impossible to resolve this.

ENDNOTES

¹ Lynch K., *Obraz miasta*, Wydawnictwo Archivolta, Kraków 2011, p. 2

² *Ibid.*, p. 2

³ <https://culture.pl/pl/tworca/monika-sosnowska>

⁴ <http://cowidac.artmuseum.pl/pl/artist/monika-sosnowska>

⁵ Rottenberg A., *Okazanie*, in: *Gregor Schneider. Unsubscribe*, www.archiwalna.zacheta.art.pl

⁶ *Ibid.*

⁷ Świątek G., *Gry sztuki z architekturą. Nowoczesne powinowactwa i współczesne integracje*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013, p. 499

⁸ <http://www.big.dk/>

⁹ Bjarke Ingels, BIG, <http://www.big.dk/>

¹⁰ <https://www.dezeen.com/2016/12/09/interview-richard-meier-new-york-skyscrapers-disrespectful-donald-trump/>

¹¹ Wright F. L., *Architektura nowoczesna. Wykłady*, Karakter, Kraków 2015, p. 120.

¹² Graham W., *Miasta wyśnione*, Karakter, Kraków 2016, p. 7.

LITERATURA

- [1] Graham W., Miasta wyśnione, Karakter, Kraków 2016
- [2] Lynch K., Obraz miasta, Wydawnictwo Archivolta, Kraków 2011
- [3] Rottenberg A., Okazanie. w: Gregor Schneider. Unsubscribe, www.archiwalna.zacheta.art.pl (odsłona z dnia 10.12.2018)
- [4] Świtek G., Gry sztuki z architekturą. Nowoczesne powinowactwa i współczesne integracje, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013
- [5] Wright F.L., Architektura nowoczesna. Wykłady., Karakter, Kraków 2015
- [6] <https://www.archdaily.com/796907/bigs-twisting-towers-along-the-high-line-will-contain-condos-and-a-luxury-hotel> (odsłona z dnia 04.05.2019)
- [7] <https://www.archdaily.com/911976/el-cortijo-house-felipe-assa-di-arquitectos> (odsłona z dnia 04.05.2019)
- [8] <http://www.big.dk/> (odsłona z dnia 10.12.2018)
- [9] <https://www.cpda.mx>
- [10] <https://culture.pl/pl/tworca/monika-sosnowska> (odsłona z dnia 15.04.2019)
- [11] <https://www.dezeen.com/2016/12/09/interview-richard-meier-new-york-skyscrapers-disrespectful-donald-trump/> (odsłona z dnia 11.09.2017)
- [12] http://www.zacheta.art.pl/public/upload/download/Gregor%20Schneider.%20Unsubscribe_zeszyt%20prasowy.pdf (odsłona z dnia 10.12.2018)
- [13] <https://www.themoderninstitute.com/artists/monika-sosnowska> (odsłona z dnia 15.04.2019)

BIBLIOGRAPHY

- [1] Graham W., Miasta wyśnione, Karakter, Kraków 2016
- [2] Lynch K., Obraz miasta, Wydawnictwo Archivolta, Kraków 2011
- [3] Rottenberg A., Okazanie. w: Gregor Schneider. Unsubscribe, www.archiwalna.zacheta.art.pl (odsłona z dnia 10.12.2018)
- [4] Świtek G., Gry sztuki z architekturą. Nowoczesne powinowactwa i współczesne integracje, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013
- [5] Wright F.L., Architektura nowoczesna. Wykłady., Karakter, Kraków 2015
- [6] <https://www.archdaily.com/796907/bigs-twisting-towers-along-the-high-line-will-contain-condos-and-a-luxury-hotel> (odsłona z dnia 04.05.2019)
- [7] <https://www.archdaily.com/911976/el-cortijo-house-felipe-assa-di-arquitectos> (odsłona z dnia 04.05.2019)
- [8] <http://www.big.dk/> (odsłona z dnia 10.12.2018)
- [9] <https://www.cpda.mx>
- [10] <https://culture.pl/pl/tworca/monika-sosnowska> (odsłona z dnia 15.04.2019)
- [11] <https://www.dezeen.com/2016/12/09/interview-richard-meier-new-york-skyscrapers-disrespectful-donald-trump/> (odsłona z dnia 11.09.2017)
- [12] http://www.zacheta.art.pl/public/upload/download/Gregor%20Schneider.%20Unsubscribe_zeszyt%20prasowy.pdf (odsłona z dnia 10.12.2018)
- [13] <https://www.themoderninstitute.com/artists/monika-sosnowska> (odsłona z dnia 15.04.2019)